

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ КАПІТАЛ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНІЙ
ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: здобувачка 2 курсу 231М групи

Спеціальності 053 Психологія

Освітньо-професійної (наукової)
програми Психологія

Скрипка Н. А.

Керівник кандидатка психологічних наук,
доцентка Бабатіна С. І.

Рецензент практичний психолог
Херсонського міжшкільного навчально-
виробничого комбінату Херсонської
міської ради Казачкова Л. М.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичне аналізування досліджуваних психологічних конструктів	10
1.1. Психологічний капітал і толерантність до невизначеності у царині сучасного психологічного аналізування	10
1.2. Студентській вік як предикат розвитку особистісного психологічного капіталу	23
РОЗДІЛ 2. Емпіричне дослідження толерантності до невизначеності у студентському віці як однієї із складових психологічного капіталу	27
2.1. Характеристика вибірки та методів дослідження	27
2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження	30
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТКИ	49
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти херсонського державного університету	49

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ПК	Психологічний капітал
ТН	Толерантність до невизначеності

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена наступними міркуваннями. Сучасний світ – це мінливі умови існування людини. Одна із причин мінливих умов – пандемія Covid-19. Ті наслідки, які вона принесла в життєдіяльність кожної людини на землі, обумовлюють ряд змін в особистому житті людини: фізіологічний – недуга, соціальний – ізоляція, втрата роботи, як матеріального забезпечення, але найбільш серйозний – психологічний: занепокоєння і страх перед невідомим, невизначеність зі своїм майбутнім. Пандемія стала причиною порушення психологічного благополуччя людей та тригером серйозних проблем психологічного характеру.

Сучасний темп життя вимагає від особистості мобілізації внутрішніх ресурсів для нормальної її життєдіяльності. Суспільні умови життя сьогодення спричиняють як зовнішню так і внутрішню невизначеність, некерованість, нестабільність в особистісному чи професійному житті людини, що веде до напруги, негативних переживань, неспроможності впоратися з новими обставинами та ситуаціями, і як наслідок - порушення психологічного благополуччя особистості. Невміння впоратись зі складнощами та проблемами, з невизначеними ситуаціями, що виникли у зв'язку зі здоров'ям, з роботою чи у відносинах, ведуть до стресового стану. Непередбачуваність в повсякденному житті для людини, не дає можливості відчувати радість та повноцінність життя і реалізовувати себе та свої плани.

Невизначеність – це, також, факт в житті сучасної молоді, особливо студентства. Для готовності до дій, до боротьби за можливість подальшого розвитку та реалізацію свого потенціалу, за своє психологічне благополуччя, студенти залучають свій психологічний ресурс, що толерує невизначеності різного характеру та адаптує їх в соціокультурному оточенні в процесі навчання в ЗВО.

Вивченням та розкриттям конструкту «Толерантність до невизначеності» та його психологічних складових займалися такі дослідники: С.Бендер, А.Гусев, Т.Корнілова, С.Литвин, О.Луковицька, П.Лушин, Д.МакЛейн, Р.Нортон, Є.Осін, Е.Френкель-Брунsvік та інші. Науковці розглядали толерантність до невизначеності у взаємозв'язку: з іншими психологічними особистісними конструктами особистості, з мотиваційною сферою особистості, з адаптацією до соціальних змін, з психологічним благополуччям, зі сферами діяльності людини тощо.

Толерантність до невизначеності (ТН), як особистісний психологічний конструкт, сприяє, психологічному подоланню труднощів, що виникають в життєвих планах особистості, та кращій взаємодії з соціальним оточення, що в свою чергу є однією з умов успішності в досягненні цілей [21]. Толерантність до невизначеності: допомагає прийняття майбутньої, нової ситуації, що вбудовується в плани особистості та стає невід'ємною частиною еволюції людини на даному етапі її розвитку; є адаптивний фактор особистості та фактором свідомої зміни свого життя для підтримки свого соціально-психологічного благополуччя на належному рівні; є важливим чинником в арсеналі сучасних студентів для реалізації та досягненні своєї професійної та особистісної мети. Для більшості людей психологічне благополуччя - це стабільність життя, передбачуване, заплановане майбутнє, яке людина може контролювати та змінювати за своїм бажанням, воно ототожнюється з суб'єктивним відчуттям щастя і задоволеністю життям.

Центральне місце в житті особистості посідає проблема адаптації до постійних змін зовнішнього середовища, прискорення темпу життя, підвищення інформаційного потоку, посилення активності міжособистісних відносин та багатьох інших факторів. Щоб упоратись з недетермінованими обставинами життя, адаптуватися в нових обставинах, сучасній людині потрібен весь запас її психологічного капіталу, психологічного ресурсу, певних психологічних якостей, які допоможуть їй,

за недостатністю інформації і в обмежений час, прийняти рішення, що до зміни ситуації або власної трансформації та особистісного розвитку, для підтримки свого психологічного благополуччя.

Капітал, як поняття, використовується різними науками – психологією, соціологією, політологією, т. ін., і відповідно має різне змістове наповнення. Капітал – це ресурс (інформаційний, матеріальний, психологічний тощо). В психології капітал – це психологічний ресурс людини, ресурс який допомагає вистояти та здолати в умовах сучасного світу, тобто її психологічний капітал.

Вивченням психологічного капіталу в психології займалися такі вчені як А. Бандура, А. Беккер, Ю. Бондар, Ф. Луханс, М. Селигман, А. Трофімов та інші. Поняття «Психологічний капітал», як стан позитивного психологічного розвитку людини, було введене зарубіжними вченими та визначене ними як індивідуально-особистісні характеристики людини – психологічна стійкість, самоефективність, оптимізм, надія, які сприяють особистості долати труднощі психологічного характеру, сходити по сходинках особистісного розвитку. Також, цей психологічний конструкт дозволяє збалансувати ресурс соціально-психологічних відносин особистості до суспільства в цілому, до свого безпосереднього оточення, що сприяє взаємодопомозі та взаємній підтримці. Основа психологічного капіталу особистості – це її вміння витримувати та протистояти мінливим умовам життя, мобілізувати свої внутрішні ресурси на подолання ситуації невизначеності та спроможність відновлювати свій психологічний стан до попереднього, після зіткнення з проблемами чи перешкодами [39;43].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами:

Кваліфікаційна робота написана в межах тематичного плану кафедри психології, факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету «Соціально-психологічні виміри становлення та розвитку особистості» (державний реєстраційний номер 0119 U 101096).

Мета дослідження: визначити складові толерантності до невизначеності та проаналізувати зв'язок та подібність психологічного капіталу з толерантністю до невизначеності.

Завдання дослідження: відповідно до зазначеної мети виконати такі завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз психологічних конструктів: «Психологічний капітал» та «Толерантності до невизначеності».

2. Встановити та проаналізувати компоненти та особливості толерантності до невизначеності у осіб студентського віку як психологічного ресурсу.

3. Проаналізувати зв'язок компонентів толерантності до невизначеності з психологічним капіталом у студентів-психологів в період навчання у ЗВО та емпірично визначити характер зв'язку толерантності до невизначеності з психологічним капіталом особистості студентського періоду життя.

Об'єкт дослідження: психологічний капітал особистості.

Предмет дослідження: компоненти психологічного капіталу особистості.

Методи дослідження: Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань дослідження використовувались такі методи: теоретичні (теоретичний аналіз науково-дослідних джерел, зіставлення й узагальнення наукових даних, інтерпретація сучасних теоретико-емпіричних досліджень у психології); емпіричні (використано метод психодіагностичного тестування особистісної саморегуляції, життєстійкості особистості, часової орієнтації та перспективи); методи математичної статистики для обробки отриманих результатів.

Збір даних здійснювався за допомогою бланкових методик: методика «Тест життєстійкості С. Мадді», адаптація Д.А. Леонт'єва, Е. І. Расказової [19]; методика Ф. Зімбардо (ZTPI) (адаптація О. Сенік [29]); методика «Стиль саморегуляції поведінки» В. І. Моросанової [24].

Наукова новизна одержаних результатів: у роботі було проаналізовано толерантність до невизначеності, яка розкрита у компонентах; складено теоретичну модель дослідження психологічного капіталу; набуло подальшого розвитку аналізування системи саморегуляції особистості; надані практичні рекомендації для психологів закладів освіти і осіб досліджуваного періоду.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати, отримані у роботі, будуть корисні: для осіб студентського періоду життя, які планують свою життєву перспективу, які набувають гнучких компетенцій впродовж навчання у закладах вищої освіти; для психологів закладів середньої освіти та психологів закладів вищої освіти; у різних напрямках роботи з молоддю; для розробки тренінгів щодо м'яких компетенцій (soft skills – особисті якості, які дозволяють ефективно та гармонійно взаємодіяти з іншими людьми); діагностики компонентів психологічного капіталу, а саме – життєстійкості, системи саморегуляції, так як особистість є саморегулюючою системою.

Апробація результатів роботи: Обговорення результатів дослідження відбулося на засідання кафедри психології факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету (протокол №3 від 04.10.2021р.). Брала участь у Міжнародних науково-практичних конференціях:

1. VI Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених, аспірантів та студентів «Соціально-психологічні технології розвитку особистості» (м. Херсон, 22 квітня 2021р.);

2. III Міжнародна науково-практична конференція «Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості» (м. Херсон, 30 вересня – 01 жовтня 2021р.).

Публікації:

1. Скрипка Н. А., Бабатіна С. І. Толерантність до невизначеності та психологічний капітал особистості: що спільного? Соціально-

психологічні технології розвитку особистості: Зб. наук. праць за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів. – Херсон : ФОП Вишемирський В. С., 2021. – 482. С. 381-383.

2. Скрипка Н. А. Теоретичне аналізування мотивації досягнення сучасної молоді у розрізі психологічного капіталу. Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості: Зб. наук. праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції: [Електронний ресурс]. – Херсон : ФОП Вишемирський В. С., 2021. – 348 с. С. 278-271.

Структура роботи: Титульний аркуш; зміст; перелік умовних позначень; вступ; основна частина; список використаних джерел; додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНОГО КАПІТАЛУ ТА ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

1.1. Характеристика психологічного капіталу та толерантності до невизначеності особистості

Психологічний капітал, як конструкт, у царині сучасної психологічної науки, являє собою відносно нове поняття. Психологічний капітал – це загальний ресурсний стан людини, що дає змогу відновлювати внутрішню рівновагу при її порушенні ситуаціями невизначеності та виникненням певних перешкод; дозволяє їй бути впевненій у собі, досягати успіху, стикаючись з труднощами долати їх, будувати своє бажане майбутнє [33].

При дослідженні психологічного капіталу, вчені виділили аспекти цього психологічного конструкту, які мають найбільший ефект при їх застосуванні особистістю в особистісній та професійній сферах, а саме самоефективність, оптимізм, надія, життєстійкість.

Конструкт **самоефективність** – це уявлення людини про власні здібності, впевненість у своїх силах в досягненні успіху, виявляє готовність особистості діяти щодо вирішення складних задач та докладати зусилля для їх виконання [8]. Особистість мобілізує пізнавальну діяльність та власну мотивацію, що сприяє самоефективності. Досвід минулого, ситуація сьогодення та планування свого майбутнього, в контексті часової перспективи, дає можливість аналізувати та прогнозувати майбутні дії, ситуації та нові звершення. Самоефективна особистість не тільки має змогу, але і діє, організовує свій час, як життєвий так і професійний, для досягнення поставленої мети.

Концепція самоефективності ґрунтується на соціально-когнітивній теорії А. Бандури. На його думку самоефективність це «переконання

людини відносно його здатності керувати подіями, що впливають на її життя». Вчений вважає самоефективність ключовою детермінантою поведінки людини [40]. Вивчаючи феномен самоефективності особистості він виділив такі її характеристики [41]:

- Дуже цілеспрямовані;
- Встановлюють для себе високі цілі та вибирають важкі завдання;
- Сприймають «виклик» та легко йдуть у «зону найближчого розвитку»;
- Застосовують необхідні зусилля для досягнення своїх цілей;
- Стикаючись з перешкодами продовжують рух вперед.

Теоретично та емпірично обґрунтував поняття «**Надія**» та здійснив розробки «Теорії надії» вчений – С.Рик Снайдер, який вів дослідження в руслі позитивної психології. Вчений обґрунтував когнітивну модель надії та визначив її як «позитивний мотиваційний стан, який заснований на інтерактивному отриманні почуття успішності дій (цільова енергія) та шляхів (планування) досягнення цілей». Дослідження Снайдера доводять, що надія є пізнавальним станом, позитивним типом мислення, в якому людина здатна створювати установки з певними цілями та очікуванням, а потім досягати цих цілей через самовизначення [47].

Сучасний дослідник соціальних очікувань І.Попович, розглядав очікування у зв'язку з їх роллю «... у розвитку і становленні особистості, в організації взаємодії особистості та соціального середовища ...» [26;27]. Не помилкові очікування, а відсутність надії, відсутність очікувань призводить людину до відчаю, до безвиході.

Надія, як позитивна мотивація, як позитивний стан, як позитивне мислення, що дає поштовх, імпульс людині для руху вперед до реалізації своєї мети. Тобто, надія це не тільки ставлення до ситуації, але і активна діяльність людини стосовно цієї ситуації, що об'єднує в себе різні способи досягнення цілей та волю для їх досягнення [45;46;47].

Досягнення цілей відбувається незважаючи на життєві негаразди чи фактори перешкод, і надія дає можливість підходити до цих проблем з відповідним мисленням та набором певних стратегій для досягнення успіху в розв'язанні їх [25].

Цілі обумовлюють розумову, когнітивну, емоційно-вольову діяльність людини та її дії. В своїх дослідження С.Рик Снайдер показав, що надія завжди пов'язана з наявністю проблем чи перешкод у людини та визначив, що є два основних бажаних типи цілей в надії. Перший тип – позитивний результат цілі: особистість позитивно мислить про свої майбутні цілі та наближає їх, другий – негативний результат цілі: людина хоче зберегти все те хороше як є, нічого не міняти. Дослідження надії науковці проводили в двох напрямках: перший – як стабільної особистісної характеристики і другий – як стану людини в якому вона може знаходитися той чи інший час. С.Рик Снайдер з колегами розробили «Шкалу надії» яка має дві субшкали: субшкала сили волі, сприяння, управління, дії (agency subscale) та субшкала шляху, тобто способу досягнення мети, планування досягнення мети (pathway subscale). Ці субшкали дозволяють виміряти рівень надії, як позитивного мотиваційного стану. Надія, за С.Рик Снайдером, це вміння позитивно мислити в критичних та безнадійних ситуаціях, що дає можливість подивитися на речі по іншому – позитивно, оптимістично. Але це достатньо тяжко та потребує певних зусиль з боку людини, а саме – опанувати себе, зібратися з думками [45;46;47].

Надія, як один із компонентів психологічного капіталу, як механізм саморегуляторної складової особистості, є емоційно позитивно забарвленою та орієнтованою на майбутнє. Вона забезпечує психологічну готовність особистості (емоційну, когнітивну, поведінкову) до активної діяльності та реалізації певних дій в особистісному розвитку та становленні, в подоланні особистих та соціальних бар'єрів у взаємодії. Надія, як когнітивна модель особистості, розглядає зовнішні фактори – створення можливостей і нових шляхів, та внутрішні фактори – звернення

до позитивних спогадів минулого, створення позитивного бачення майбутньої ситуації, збільшення почуття особистісних вмінь, навиків, що людина хоче докласти при просуванні до мети.

При вирішенні завдань з долаттям перешкод особистісного чи іншого характеру, з надією є тісно зв'язаними оптимізм, життєстійкість, позитивне мислення, відкритість новим можливостям та досвіду, сенс життя.

Оптимізм, на думку вчених може бути: фактором подолання стресу (копінг-фактор); позитивним мисленням; позитивним ставлення до соціального оточення та світу взагалі; соціальна установка особистості та позитивна самоустановка; передбаченням позитивного розвитку ситуації, в наслідок бачення часової перспективи розвитку подій, що дозволяє людині аналізувати і оцінювати різні події з її життя минулого, сьогодення та планувати, з врахуванням досвіду та надзвичайних ситуацій, своє майбутнє; віра в краще; стилем інтерпретації подій тощо.

Характеристика оптимізму дуже різноманітна. Дослідники дають такі його визначення: – це «особистісний антитюд, диспозиція чи судження, настрої, що відображає позитивні чи негативні очікування відносно конкретних подій або майбутнього в цілому» [23]; – це придбана, в ході еволюції та необхідна для успішної адаптації людська характеристика [7]; – це установка, яка запобігає апатії, безнадійності або депресії перед складними життєвими обставинами [12]; стиль атрибуції, спосіб пояснення подій, що відбуваються [19;28].

В структурі психологічного капіталу, оптимізм – це не тільки очікування позитивного розвитку подій, але й інтерпретації, пояснення зовнішніх та внутрішніх причин перебігу бажаних позитивних чи негативних подій, особистісна позитивна самоустановка. Оптимізм сприяє позитивній інтерпретації подій, що виникають непередбачено, та спонукає пошуку і прогнозу позитивного перебігу подій. Оптимістична особистість орієнтована на теперішнє і майбутнє. При аналізі своїх невдач робить акцент на тому, що робити щоб отримати позитивні результати та

направляє свою енергію досягнення в майбутнє, зберігаючи при цьому здібності аналізувати та бути відповідальним, а не направляє енергію в минуле, не витрачає її на те, чому трапилась ця невдача. Гнучкість, як якість оптимізму – робить його ефективним разом з самодисципліною, аналізом минулих та майбутніх рішень, плануванням бажаного майбутнього з урахуванням суперечливих, непередбачуваних подій, тим самим забезпечують особистісне суб'єктивне благополуччя.

Життєстійкість – як психологічна стійкість, це здатність людини відновлювати свій особистісний психологічний стан, витримувати та відновлювати свої життєві сили після випробувань чи складних життєвих завдань, при стиканні з проблемою чи невизначеною ситуацією; як особистісна властивість особистості, дозволяє долати стресові ситуації, бути залученою до справи, контролювати діяльність (власну, професійну, побутову, особистісну) та готовність прийняти ризик у нових обставинах і умовах життя. Високий рівень життєстійкості, як адаптивного механізму особистості, дозволить бути ефективним та самоефективним у виконуваний діяльності - чи то навчальній, чи то професійній. Сучасне соціокультурне життя людини різноманітне: від мирного, безхмарного до такого, яке провокують тиск, напругу, стрес. Теоретичний аналіз досліджень життєстійкості свідчить про те, що це система переконань людини про себе, про світ, про взаємовідносини з ним, які дозволяють їй як витримувати так і долати стресові ситуації; що вона є психологічним ресурсом особистості, її потенціалом в подоланні провокуючих стрес обставин життя.

«Життєстійкість – це інтерактивне поняття, пов'язане з різними подіями, які зв'язані з небезпекою, та відносно позитивним психологічним результатом, незважаючи на ці події» [25;44].

В своїх дослідженнях С.Мадді розглядав прикладний аспект життєстійкості (hardiness), що обумовлює її роль як особистісної змінної в успішному подоланні стресових ситуацій, перш за все у професійній

діяльності. Концепція життєстійкості дозволила співвіднести досліди психології стреса і способів зарадної поведінки з ним. Науковець інтерпретував життєстійкість як систему переконань про себе, про світ і відносин з цим світом, та виділив такі, відносно автономні, компоненти: залученість в процес життя (commitment), прийняття життєвих викликів (challenge), контроль (control) життєвих подій. Залученість в процес життя дає впевненість людині у собі, у сприйнятті нею своєї здатності успішно діяти в різних ситуаціях та сприяє успішно долати труднощі та різні життєві ситуації, діяти самоефективно. Контроль значущих подій свого життя дозволяє впевнитися в тому, що особистість може впливати на невизначені та стресові ситуації, на перебіг та результат подій, на протипагу стану безпорадності чи пасивності. Людина що має в своєму психологічному арсеналі дуже розвинений компонент контролю вважає, що сама обирає свій шлях та діяльність на цьому шляху. Прийняття ризику, життєвих валиків - це переконаність людини в тому, що події які відбуваються з нею сприяють її розвитку та здобутку нового досвіду; потенційні можливості життєвих змін, рух і розвиток особистості в соціально-психологічному просторі. Особистість, що має високий цей показник, готова діяти навіть при відсутності надійних гарантій успіху, не зважаючи на ризик. Життєстійкість - це запорука психологічного благополуччя особистості, це ресурс, який сприяє соціально-психологічній адаптації людини, це «можливість особистості витримати стресову ситуацію, зберігаючи внутрішню збалансованість, не знижуючи успішності діяльності» [19;20].

Поняття «часова перспектива» науковці характеризують як загальні погляди індивіда на своє психологічне майбутнє, що існують на різних рівнях сприйняття – реальному та ірреальному, як судження особистості про минуле, сьогодення та майбутнє які існують зараз, в даний момент часу, у її свідомості. Деякі вчені замість терміну «часова перспектива», використовують термін «життєва перспектива» та розглядають її як

«цілісну картину майбутнього в складному та суперечливому взаємозв'язку програмованих та очікуваних подій» [10]. Організація часу особистості пов'язана з особливостями: ставлення до часу як вибору поведінки та життєвих стратегій; планування часу (короткострокове – найближче майбутнє, довгострокове – віддалене майбутнє,); структурування часу як цілісного, зв'язаного, організованого самою людиною свого життєвого шляху чи розірваного, що не має в уяві людини причино-наслідкового зв'язку; використання часу як активної діяльності, що обумовлює внутрішню та зовнішню психічну рівновагу людини, її задоволеність собою та життям взагалі, чи як невміння сформувати свій індивідуальний, неповторний стиль діяльності, що не дозволяє особистості ефективно функціонувати в соціальному середовищі.

Часову перспективу та сприйняття часу вивчав Ф.Зімбардо. Науковець охарактеризував часову перспективу як психологічну складову особистості та пов'язав її з роздумами людини про своє минуле, сьогодення і майбутнє [13]. «Часова перспектива», охарактеризована вченими, як когнітивна здатність людини передбачати та прогнозувати майбутнє та уявляти себе в цьому майбутньому; це сукупність уявлень та оцінки людини, в даний момент часу, свого психологічного минулого та психологічного майбутнього. Для подальшого розвитку, особистості оцінка минулого досвіду набуває особливого значення, у зв'язку з насиченістю подіями в різних ситуаціях особистісного та соціального життя. Уявлення набувають потенціал, який спонукає людину до дії та визначають особливості її поведінки в досягненні мети. Використовуючи свій психологічний капітал, особистість вбудовує непередбачувану ситуацію в теперішньому в картину свого очікуваного майбутнього, що робить ситуацію керованою, прогнозованою та передбачуваною. Таким чином, часова перспектива, в контексті психологічного капіталу, сприяє психологічному благополуччю людини, усвідомленості та зв'язності, пережитих в минулому та в сьогоденні, подій на її життєвому шляху в омріяне, бажане майбутнє.

Отже, психологічний капітал, як конструкт, у царині сучасної психологічної науки, являє собою загальний ресурсний стан особистості, що дає змогу відновлювати психологічну рівновагу, при її порушенні в ситуаціях перешкод або невизначеності, та досягати успіху, будувати своє бажане, прогнозоване майбутнє. Психологічний капітал, як загальний ресурсний стан, це психологічні якості та властивості особистості – психологічна стійкість, самоєфективність, надія, оптимізм.

«Толерантність до невизначеності» як термін вперше був використаний у 1948 році Е. Френкель-Брунсвік, у її статті «Tolerance toward ambiguities' personality variable». ТН розглядається нею як особистісна властивість - перцептивна та емоційна, в контексті реакцій сприйняття одних людей іншими і різницею в цьому сприйнятті [42].

В подальшому вчені розглядали толерантність до невизначеності як особистісну рису, яка дає можливість людині прийняти «невизначеність» і, використовуючи певні свої особистісні якості, подолати ті внутрішні протиріччя, що виникають в суперечливих ситуаціях; як модель поведінки; як активність людини в умовах, що потребують змін; як складову структури особистісного потенціалу тощо.

ТН, як феномен, характеризується термінами подолання будь-чого негативного – невизначеність як виклик чи перешкода, а толерантність – як процес зарадності з невизначеністю. Сучасні дослідники та науковці розглядають толерантність до невизначеності як індивідуальну відмінність, що передбачає певну реакцію (короткострокову чи довгострокову) на різноманітні актуальні життєві ситуації чи події. ТН у сучасній молоді передбачає певні особистісні якості, які спонукають та допомагають особистості відновити свій психологічний стан від зіткнення з певними недетермінованими обставинами, до попереднього стану чи навіть покращити його. Певні аспекти ТН досліджували як системоутворювальний особистісний фактор творчої особистості чи як складову психологічної готовності студентів до професійної діяльності

та ін.

У своїх роботах, С. Хилько проаналізувала толерантність до невизначеності та виділила компоненти формування ТН у майбутніх психологів (див.Рис.1.1) [36].

Рис.1.1 – Компоненти формування ТН

Характеризуючи компоненти ТН, дослідниця виділила наступні психологічні властивості цих компонентів:

- **когнітивний компонент особистості** у ситуаціях непередбаченості чи ситуаціях які швидко змінюються, відповідає за аналіз та осмислення своїх думок, отриманих знань, в контексті часової перспективи – своєї конструктивної чи деструктивної поведінки в минулому, актуальному теперішньому та прогнозованому майбутньому, що призвели чи призведуть до певних позитивних або негативних наслідків ;

- **афективний компонент** у новій, для особистості, ситуації – це позитивний погляд на стресові або несподівані обставини в житті та діяльності людини, що дає можливість її формуванню та розвитку, як особистості і професіонала; віра в свій успіх; в ситуаціях невизначеності, чи інших подібних ситуаціях, прояв позитивних чи негативних емоцій та почуттів;

- характеристика **конативного компоненту** ТН свідчить про такі показники як: рішучість дій особистості в бажанні нового, більш складного завдання; здатність коригувати свої рішення та шляхи для досягнення своєї

мети; мобільність у нових ситуаціях особистісного та професійного розвитку; віра в себе та свої сили в мінливих умовах життя; впевненість та готовність здійснити прийняті рішення та дії в стресових ситуаціях; реорганізовуватися та трансформуватися, з використанням продуктивних копінг-стратегій, в непередбачених ситуаціях [36].

Особистісні конструкти особистості, які можливо розглядати у зв'язку з толерантністю до невизначеності: життєстійкість, саморегуляція, самоефективність, залученість, занятість, цікавість та зацікавленість, оптимізм, мотивація, прийняття рішення, особистісний вибір, наявність часової/життєвої перспективи, рішучість, схильність до ризику тощо. Ці особистісні конструкти є беззаперечним капіталом особистості, а отже, її психологічним капіталом як функціональним ресурсом.

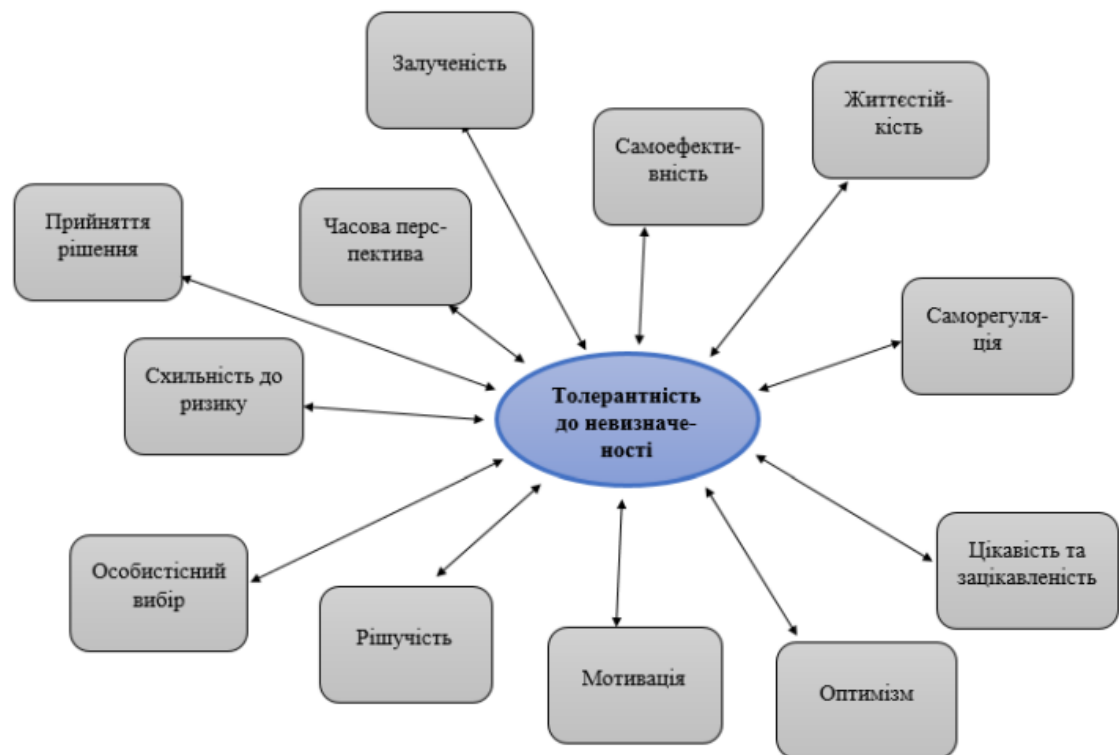

Рис. 1.2 – «Толерантність до невизначеності» (авторська розробка, на ґрунті теоретичних розвідок)

Усі вище перераховані компоненти ТН допомагають людині долати перешкоди, як особистісного так і професійного характеру, та вирішувати

складні життєві задачі. Толерантність до невизначеності, як психологічний конструкт, сприяє успішності в досягненні цілей, при подоланні складних ситуацій умов життя, та активізації психологічного капіталу, для підтримання та відновлення свого психологічного стану благополуччя в мінливих умовах сьогодення.

Проаналізувавши доробки вчених за порушеною темою та з огляду на складену схему (див.Рис.1.2), можемо стверджувати, що означені особистісні конструкти дозволяють, у сучасному динамічному і стресовому світі, бути адаптивним, а отже – толерантним до невизначеності. Досліджувані властивості дають змогу особистості: бути відкритим до нових знань та умінь; пристосовуватися до змінених умов життя і праці; самоорганізовуватися; не тільки очікувати успішної особистісної та професійної комунікації, але вибудовувати її, свідомо приймати рішення та нести за них відповідальність.

Таким чином, толерантність до невизначеності є індивідуальною відмінністю: «способом» мислення та дії, яким чином людина реагує на нову інформацію, як її обробляє та інтерпретує, що спонукає її до активних дій в досягненні своєї мети. Досліджувана властивість тісно пов'язана з іншими особистісними психологічними конструктами, які перманентно допомагають особистості підтримувати психологічне благополуччя в нових обставинах життєдіяльності, а саме: життєстійкість, часова перспектива, оптимізм, самоефективність тощо. Вони дозволяють особистості бути «толерантною до невизначеності», толерувати стресові ситуації та бути адаптивною у сучасному інфомедійному світі.

Ми розглянули та проаналізували науковий матеріал з теми і можемо зробити наступні висновки: дослідження вчених ТН проводилися з урахуванням як певних аспектів ТН так і особистісних рис особистості; науковці розробили методики дослідження ТН, що допомагають визначити наявність та рівень цієї психологічної властивості у особистості з точки зору її відношення до невизначених ситуацій, нових явищ та подій в

своєму житті, вирішені складних задач професійного чи особистісного плану.

В нашому теоретичному дослідженні ми розглянули ТН як особистісну, індивідуальну відмінність людини. Аналізування цього психологічного конструкту проведено з урахуванням адаптивних можливостей особистості, її вмінні оцінювати та аналізувати результати своїх рішень, свого минулого досвіду, її можливості толерувати певні, як внутрішні так і зовнішні, перешкоди на шляху в досягненні своєї цілі. Опрацювання ТН особистості здійснено нами в розрізі: аналізу ефективного минулого досвіду з урахуванням певних обставин сьогодення, для досягнення цілі в майбутньому; аналізу своїх рішень та минулих ситуацій, які дозволяють виявити свої конструктивні, ефективні і дієві поведінкові патерни як адаптивні, в умовах особистого і професійного життя, та дають змогу бути впевненою в собі і своїх сила, психологічно стійкою в соціокультурному оточенні; свідомо прийнятих рішень, при оцінці минулих досягнень: ефективних результатів чи певних невдач і промахів; в ситуації «тут і зараз» - усвідомлення своїх негативних, не конструктивних думок по відношенню до себе, своїх навичок та вмінь, що підвищує особистісну адекватність, загальну ефективність та сприяє вирішувати складні, особистісні та професійні, проблеми і очікувати позитивного розв'язання останніх.

Використовуючи свій психологічний капітал, людина в будь-якій ситуації, особливо в ситуації невизначеності чи несподіваних перешкод, оцінює і аналізує обставини виникнення та саму ситуацію, проявляє варіативність в прийнятті нових рішень для досягненні поставлених цілей, тим самим коригує способи дій для досягнення своєї мети. Таким чином, особистість, виходить із «зони комфорту», усвідомлено організовує свій час, простір та діяльність з урахуванням нових обставин ціледосягнення. Особистість моделює своє очікуване майбутнє в залежності від зовнішніх та внутрішніх чинників, і під впливом цих чинників вона регулює,

реорганізує, трансформує особистісну поведінку для реалізації своїх задумів та планів.

Як наслідок нашого теоретичного дослідження психологічного капіталу, ми розробили «Теоретичну модель психологічного капіталу» з урахуванням толерантності до невизначеності та її компонентів [30].

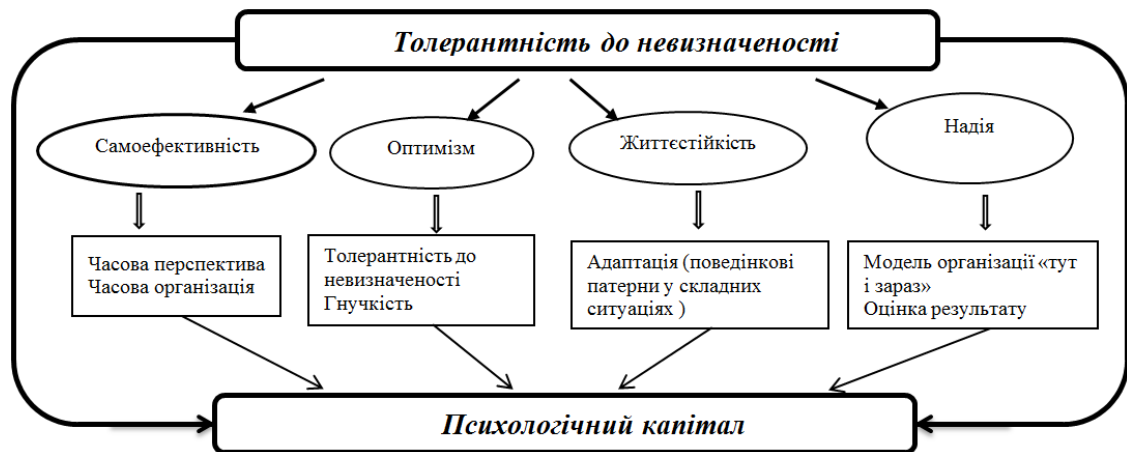

Рис. 1.3. Теоретична модель дослідження психологічного капіталу (авторська розробка, на ґрунті теоретичних розвідок)

За висновками вчених, аспектами психологічного капіталу людини, її загального ресурсного стану, стану в якому особистість почувається впевненою, психологічно стійкою та ресурсною в особистій діяльності і житті взагалі, є життєстійкість, самоефективність, оптимізм, надія.

Отже, аналіз теоретичної моделі психологічного капіталу розкриває ТН, як психологічну характеристику сучасної особистості. ТН має місце в кожному компоненті психологічного капіталу (див. Рис 1.3), що, в контексті соціокультурного життя людини, сприяє більшій реалізації особистістю свого внутрішнього потенціалу для саморозвитку, самовдосконалення. Якщо в особистості збалансована часова перспектива, високий рівень цінності та моралі, високий рівень життєстійкості і здатності орієнтуватися у ситуації «тут і зараз», вона варіативна в прийнятті усвідомлених виборів, то ми у контексті порушеної теми

обґрунтовуємо це як теоретичну модель особистості, що прагне саморозвитку в ситуації невизначеності у соціокультурному аспекті свого життя.

1.2. Студентський вік як особливий період життя особистості

Вступ до вищого навчального закладу, робить з вчорашнього школяра – студента, члена нової специфічної молодіжної групи – студентства. «Золота пора людини» - так писав про студентів Б. Г. Ананьєв. Науковець розглядав студентський вік як особливу онтогенетичну стадію соціалізації індивіда, як сензитивний період для: формування та розвитку особистісних та професійних властивостей і здібностей; перегляду мотивацій та системи ціннісних орієнтацій; для розширення свідомості та самосвідомості; подальшого розвитку та становлення інтелекту; надання стабільності своїм рисам характеру. Б. Г. Ананьєв писав: «Виховання спеціаліста, суспільного діяча і громадянина, опанування та консолідація багатьох соціальних функцій, формування професійної майстерності – все це становить особливий і найважливіший для суспільного розвитку та становлення особистості період життя, який позначається як студентський вік» [2]. Визначення студентського віку обґрунтовує загальний та індивідуальний розвиток особистості як студента, що свідомо та цілеспрямовано формують та розвивають професійні уміння і навички, оволодівають професійним знанням та набувають професійних якостей. Саме у цьому віці продовжують формуватися та розвиватися особистісні психологічні конструкти які допомагають студентам долати особистісні труднощі та труднощі соціально-психологічного характеру. Студенти формують та використовують нові адаптивні стратегії в ситуаціях невизначеності чи мінливості, в нових формах та правилах навчання, в нових умовах студентського життя. В цей період – навчання в виші та виходу зі звичних умов життєдіяльності, продовжує формуватися та розвиватися воляова

сфера особистості, що дає змогу особистості долати незручності та труднощі [2].

Студентський вік також характеризується ще одним надбанням – формуванням особистісної зрілості, як вмінням організувати та управляти своїм часом, своєю поведінкою, враховувати особистісні межі своїх можливостей.

Розвиток – це своєрідний процес змін, результатом розвитку яких є якісно нові психологічні новоутворення особистості. Розвиток особистості – це поступовий та поступальний процес, що обумовлює сходження від простого нижчого до складного вищого. Відомий український психолог Г.Костюк охарактеризував розвиток як безперервний процес зміни та розвитку, що відображується у кількісних змінах індивіда та зумовлюють виникнення нових якостей, тобто ознак, властивостей, які утворюються в процесі самого розвитку. «Психічний розвиток – це прогресивне зростання цілеспрямованої діяльності особистості, свідомої регуляції поведінки, здатності виходити за межі теперішнього, передбачати не тільки ближчі, а й віддаленіші результати своїх дій, усвідомлювати норми суспільної поведінки і ними керуватися. Чим більше розвивається особистість, тим більше вона стає самостійною, відносно незалежною від безпосередніх впливів середовища, здатною вести свою лінію поведінки, здатною вчитися і працювати» [18].

Є.Клімов, у своїх дослідженнях, щодо розвитку особистості студентського віку, стверджує, що у час навчання у виші, у студентів активно відбувається формування індивідуального стилю діяльності. У пізнавальній діяльності провідної ролі набуває абстрактне мислення, формується узагальнена картина світу, встановлюються більш поглиблені зв'язки між різними сферами життя особистості, продовжує розвиватися здатність до аналізу, синтезу та узагальненню явищ об'єктивної дійсності. Соціально-психологічну адаптацію студентів у нових умовах (навчання, життя в гуртожитку, самостійне ведення побуту тощо) прискорює

посилений прояв особистісних психологічних властивостей таких як самостійність, цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, вміння володіти собою тощо [15;16].

Безліч ситуацій в житті студентів, як успішних так і невдалих, сприяють розвитку особистості студента тому, що досвід, як позитивний так і негативний, сприяє розвитку особистості на її шляху у її професійне майбутнє та особистісне життя. Майбутня професійна діяльність, обрана людиною, визначає напрямок її розвитку, впливає на формування інтересів, майбутніх навичок, настанов та особистісних рис. Студенти, сподіваються отримати знання, яке дасть їм змогу бути активно залученими в процес навчання. Вони вчаться планувати шляхи досягнення своєї мети, урізноманітнити свої адаптивні копінг-стратегії, слідкувати за прогресом свого зростання, як в професії так і особисті. Дослідники вказують на те, що цілі навчання позитивно пов'язані з успіхом особистості в різних сферах життя [25].

В контексті соціокультурного життя студента, розвиток його особистості, як фахівця, можливий за умови розвитку професійної свідомості, ціннісної та емоційно-вольової сфери, позитивного відношення до себе та світу, самостійності, впевненості у собі, адаптивності, вмінні толерувати труднощі та невизначеності в різних ситуаціях, використовувати свій психологічний ресурс тощо.

Отже, студентський період життя є особливим періодом життя особистості. Розвиток та вдосконалення особистісних якостей, формування нових, таких як самоконтроль, самосвідомість, становлення інтелекту, стабілізація характеру, подальший розвиток емоційно-вольової сфери та адаптивності, та особистісних психологічних конструктів, що дають можливість, у зв'язку з порушеною темою, виділити та дослідити компоненти толерантності до невизначеності в контексті психологічного капіталу особистості.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ОСІБ СТУДЕНТСЬКОГО ПЕРІОДУ ЖИТТЯ ЯК ОДНІЄЇ ІЗ СКЛАДОВИХ ПСИХОЛОГІЧНОГО КАПІТАЛУ

2.1. Характеристика вибірки та методів дослідження

У другому розділі нашої роботи маємо на меті емпірично перевірити характер зв'язку між компонентами толерантності до невизначеності осіб студентського періоду життя як однієї із складових психологічного капіталу. Емпіричну вибірку нашого дослідження склали студенти другого магістерського курсу, денної та заочної форм навчання, Соціально-психологічного факультету Херсонського державного університету, спеціальності «Психологія», віком від 18 до 40 років.

Для досягнення поставленої мети були використані наступні психодіагностичні методики:

Опитувальник «Стильові саморегуляції поведінки – ССП-98» В.Моросанової. Мета діагностики – дослідити стильові особливості саморегуляції особистості та її індивідуальний профіль [24].

Опитувальник «Тест життєстійкості» С.Мадді, адаптація Д.Леонтєва, О.Расказової. Мета діагностики – дослідити рівень життєстійкості особистості та структурні компоненти життєстійкості [19].

Опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо (ZPTI) в адаптації Сенік О. Мета діагностики – дослідити особистісну систему ставлення до часу та суб'єктивну картину часу особистості [29].

Опитувальник «Стильові саморегуляції поведінки – ССП-98» В.Моросанової. Опитувальник спрямований на діагностику стильової особливості саморегуляції людини – особистісного профілю особистості в регуляції своєї діяльності. Визначаємо: яким чином особистість планує досягнення своїх цілей, чи враховує зовнішні та внутрішні умови, яким

чином оцінює та коригує свою активність в досягненні результатів, що для неї будуть більш прийнятні. Складається опитувальник з 46 тверджень та семи шкал, що дають можливість визначити стильові індивідуальні особливості саморегуляції діяльності особистості. На основі шести шкал опитувальника, які відповідають, за своїми характеристиками, основним регуляторним процесам особистості:

- планування – визначає індивідуальні особливості формування цілей;
- моделювання – визначає індивідуальну розвиненість уявлень щодо значущих (внутрішніх та зовнішніх) умов;
- програмування – визначає індивідуальну розвиненість усвідомленого програмування;
- оцінка результатів – визначає індивідуальну розвиненість адекватної оцінки результатів своєї поведінки та діяльності;
- гнучкість – визначає індивідуальний рівень сформованості регуляторної гнучкості;
- самостійність – визначає індивідуальну розвиненість регуляторної автономії;
- загальний рівень саморегуляції – визначає стильові індивідуальні особливості саморегуляції діяльності особистості.

Досліджуємо регуляторно-особистісні властивості саморегуляції та керування, внутрішньою та зовнішньою ціленаправленою активністю особистості, що в цілому характеризує індивідуальний профіль саморегуляції людини [24].

Опитувальник «Тест життєстійкості» С. Мадді, в адаптації Д. Леонтєва та О. Расказової. Опитувальник спрямований на діагностику психологічних чинників успішного подолання стресу особистістю та на визначення компенсаторної характеристики особистості, що проявляється у формі активізації потенціалу подолання, дезадаптивних перешкод чи ситуацій, в досягненні поставленої мети. Тест життєстійкості

дає змогу охарактеризувати рівень здатності особистості компенсувати ситуацію стресу, зберігаючи внутрішню рівновагу та узгодженість, продовжуючи свою діяльність, та психологічні предикати, що сприяють результативній зарадності стресу, зниженню чи попередженню внутрішньої напруги.

Опитувальник складається із 45 тверджень та включає в себе чотири показники: 3 шкали: залучення; контроль; прийняття ризику та показник – загальний рівень життєстійкості.

- Шкала залучення – вивчає переконання у сенсі того, що відбувається з особистістю;

- Шкала контроль – вивчає переконання у тому, що особистість може/не може керувати своєю діяльністю;

- Шкала прийняття ризику – вивчає переконання у тому, що все, що трапляється з особистістю слугую розвитком, знаннями, досвідом;

- Показник – загальний рівень життєстійкості – вивчай систему переконань особистості про себе та про світ взагалі.

Досліджувані оцінюють свої твердження за 4-х бальною шкалою – від 0 до 3. Для підрахунку балів відповідей на прямі пункти присвоюються бали від 0 до 3, а відповідям на зворотні пункти – бали від 3 до 0 («ні» - 3 бали, «так» - 0 балів). Підсумовується загальний бал життєстійкості та показники для кожної з 3-х шкал (залучення, контроль та прийняття ризику) та загального рівня життєстійкості [19;20;22].

Опитувальник часової перспективи Ф. Зімбардо (ZPTI) в адаптації Сенік О. Опитувальник спрямований на діагностику оцінки відношення особистості до часу, індивідуальної часової перспективи, що за даними наукових досліджень, дуже впливає на думки та поведінку особистості, на її психологічне благополуччя. Опитувальник складається із п'яти шкал, кожна з яких направлена на оцінку домінування різноманітних часових орієнтацій: минуле негативне, теперішнє гедоністичне, майбутнє, минуле позитивне, теперішнє фаталістичне.

Досліджувані оцінюють свої твердження за 5-ти бальною шкалою – від 1 до 5. Бали за кожну відповідь підраховуються за такою схемою: «зовсім не вірно» – 1 бал; «скоріше не вірно» – 2; «нейтрально» – 3 бали ; «швидше вірно» – 4; «абсолютно вірно» – 5. Значення пунктів, зазначених * необхідно «перевернути», тобто 1 = 5, 4 = 2 і т.д. Підсумовується показники для кожної з 5-х шкал (минуле негативне, теперішнє гедоністичне, майбутнє, минуле позитивне, теперішнє фаталістичне) [29].

Характеристика шкал часової перспективи:

- Шкала – минуле негативне – виявляє негативний, песимістичний погляд на минуле;
- Шкала – теперішнє гедоністичне – виявляє гедоністичне, ризиковане відношення до життя та часу;
- Шкала – майбутнє – виявляє загальну орієнтацію особистості на майбутнє;
- Шкала – минуле позитивне – виявляє позитивне, сентиментальне відношення до минулого;
- Шкала – теперішнє фаталістичне – виявляє беспорядність по відношенню до свого сьогодення та життя в цілому.

2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження

З метою вивчення толерантності до невизначеності у студентському віці як однієї із складових психологічного капіталу було проведено емпіричне дослідження за допомогою методики Ф. Зімбардо (ZPTI) в адаптації Сенік О. Аналізуючи отримані результати по п'яти показникам методики, нами було встановлено, що 74% досліджуваних мають низький рівень показника «Минуле негативне» та 26% досліджуваних мають середній рівень показника «Минуле негативне»; низький рівень показника «Теперішнє гедоністичне» мають 83% досліджуваних та середній рівень показника мають 17% студентів; у 63% досліджуваних осіб показник

«Майбутнє» має високий рівень та 37% середній рівень; більшість студентів (91%) мають середній рівень показника «Минуле позитивне», 3% досліджуваних мають високий рівень цього показника та 6% студентів - низький; показник «Теперішнє фаталістичне» має низький рівень (65% студентів) та середній рівень (35% студентів).

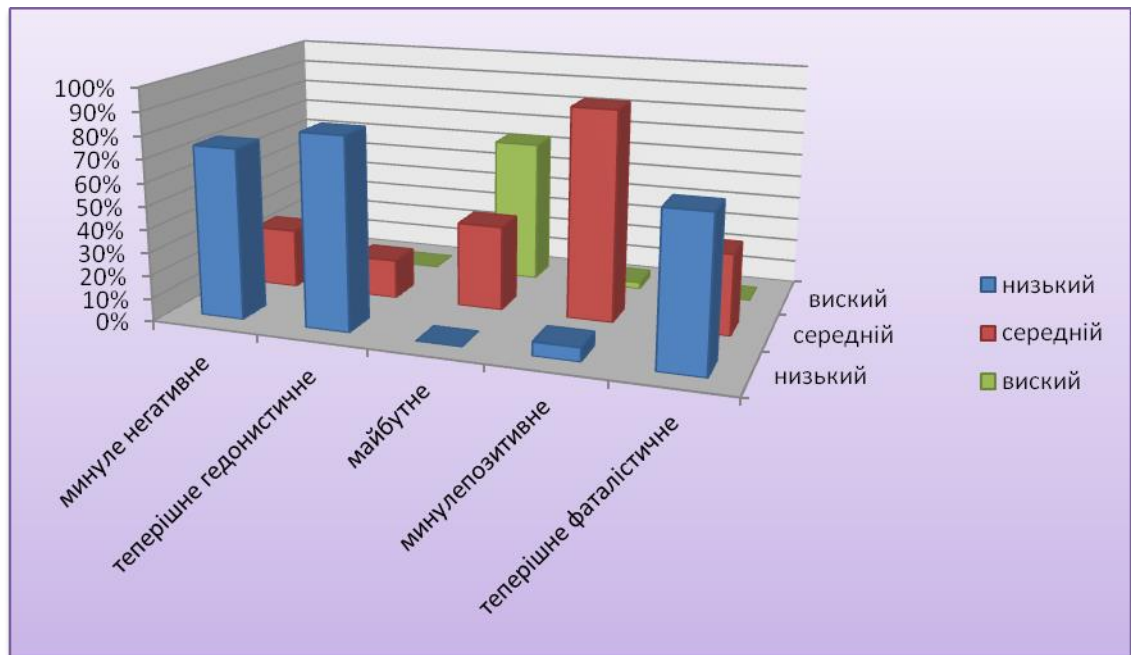

Рис. 2.1 – Розподіл результатів досліджуваних студентів за показниками часової перспективи.

Отримані результати досліджуваних студентів (рис.2.1), за показниками часової перспективи, вказують на те, що у більшості студентів збалансована суб'єктивна картина часу і сформована часова направленість на майбутнє. Ці показники у взаємозв'язку з позитивним орієнтуванням на минуле – дають змогу особистості оцінювати своє психологічне минуле: враховувати причини та наслідки минулих рішень та дій, мати високу особистісну самооцінку, усвідомлювати зв'язаність подій свого життя та позитивно дивитись у майбутнє. Високий рівень показника «Майбутнє» та середній рівень показника «Минуле позитивне» з низьким рівнем показника «Теперішнє фаталістичне» та «Минуле негативне», в

нашому дослідженні, вказують на те, що у досліджуваних студентів структурована часова перспектива – вони здатні усвідомлювати взаємозв'язок між своїми рішеннями і діями «тут і зараз» та своїми майбутніми цілями і досягненнями. Оптимістичний погляд на життя і себе в житті, як один із критеріїв психологічного благополуччя людини, це позитивно налаштована часова установка на минуле, теперішнє та майбутнє, що мають досліджувані. Спрямованість студентів на «Майбутнє», високий рівень якої мають 63%, в контексті нашого дослідження, свідчить про домінуючу часову орієнтацію на майбутнє. Особистість, з спрямованістю на майбутнє, здатна структурувати його, бачити свої перспективи в ньому. Для них сьогодні – лише сходинка в майбутнє, знання та досвід – засіб, завдяки якому вони реалізують свої задуми в майбутньому, вони орієнтовані на успіх. Позитивне мислення, позитивна мотивація дає надію, а надія, в свою чергу, дає енергію для руху вперед, як механізм саморегуляції особистості, як чинник психологічного благополуччя. Отже, часова перспектива досліджуваних орієнтована на майбутнє, позитивно налаштована, що дає змогу передбачати і прогнозувати своє майбутнє та уявляти себе в ньому та, використовуючи свій психологічний капітал, мати позитивну настроєність до непередбачуваних ситуацій в майбутньому.

За результатами методики «Стильова саморегуляція поведінки – ССП-98» В.Моросанової, ми визначили, високий рівень – 42% та середній рівень – 49%, має показник планування; 71% складає середній рівень показників моделювання та програмування; високий (40%) та середній (57%) рівень мають студенти з оцінювання результатів; показник – гнучкість, у досліджуваних становить 60% середній рівень та 34% високий; самостійність, як показник особистісного профілю, становить 51% високого рівня та 37% середнього. У досліджуваних нашої вибірки, загальний рівень саморегуляції є високим і становить 77%.

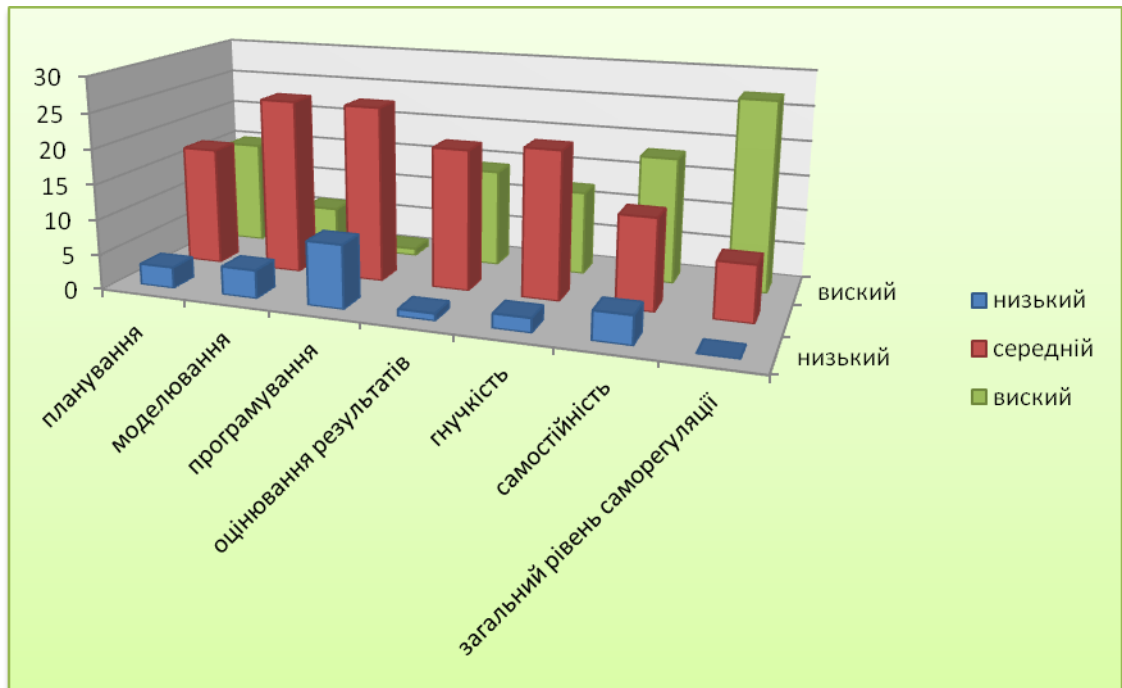

Рис. 2.2 – Розподіл результатів досліджуваних студентів за показниками стиля саморегуляції поведінки.

Як свідчать наведенні данні (рис.2.2) – для досліджуваних студентів характерні високі та середні показники стильової саморегуляції поведінки. Процеси моделювання та програмування у більшості студентів є сформованими та пріоритетними напрямками в регуляції своєї діяльності. Організований життєвий, особистісний та професійний час можливий за умови його планування, оцінки попередніх рішень та дій, гнучкості в ситуаціях, що потребують перегляду своїх рішень щодо способу дій для досягнення своєї цілі. У студентів нашої вибірки процеси планування та оцінки результатів діяльності мають достатньо високий рівень, що дає можливість прогнозувати своє майбутнє і передбачати його; гнучкість, як процес, має коригувати систему саморегуляції, з урахуванням зовнішніх, нових, альтернативних, непередбачуваних ситуацій чи умов, та внутрішніх – психологічних чинників. Це детермінанти самоєфективної особистісної поведінки особистості, що, в зв'язку з дослідженні ТН в психологічній практиці, виділяють в когнітивний та конативний компоненти ТН. Особистість здатна керувати подіями свого життя та впливати на нього.

Адже особистість, що свідомо застосовує необхідні зусилля для досягнення мети, приймає «виклик» від життя, продовжує цілеспрямовано рухатися до наміченої цілі незважаючи на перешкоди, це самоефективна особистість. Отже, студенти, що брали участь у дослідженні, мають високий особистісний рівень саморегуляції, який є психологічним механізмом мобілізації особистісних та когнітивних ресурсів, що забезпечують толерантність до ситуацій невизначеності.

Рівень життєстійкості студентів ми вивчали за допомогою методики «Тест життєстійкості» С. Мадді. Після аналізу отриманих результатів, ми встановили, що 91% досліджуваних студентів має середній рівень життєстійкості; за показниками «залученість» та «контроль» - рівні показників мають 77%, що відповідає середньому рівню показника; показник «прийняття ризику» має відповідно 51% середнього рівня та 49% високого рівня.

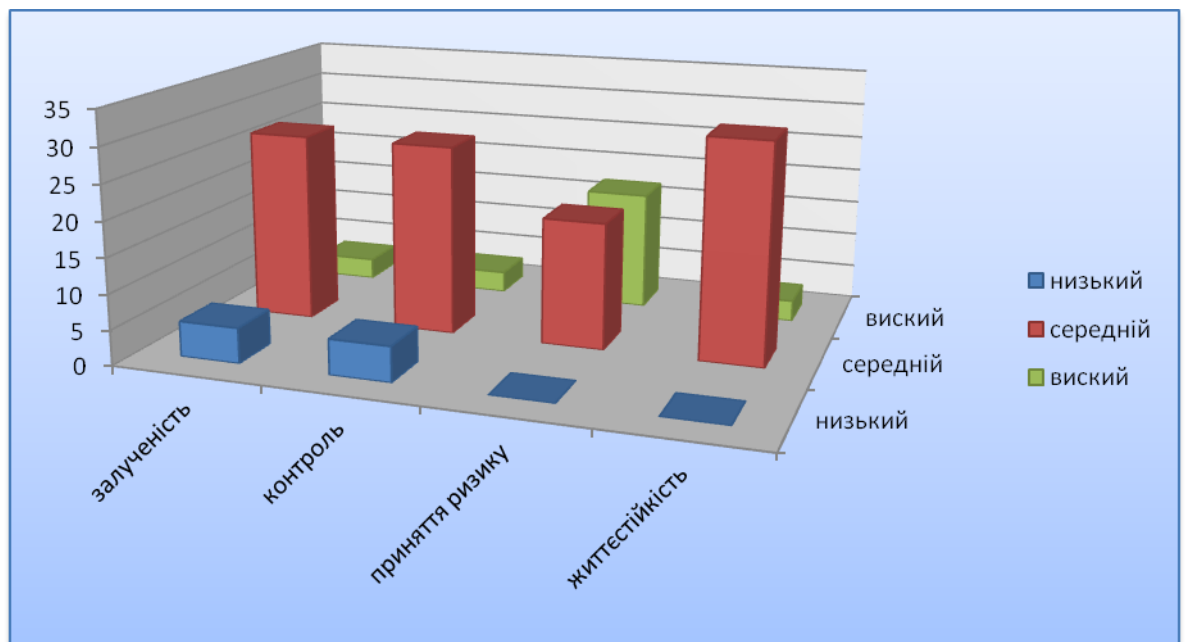

Рис. 2.3 – Розподіл результатів досліджуваних студентів за показниками життєстійкості.

Визначений нами, для досліджуваних студентів, конструкт «життєстійкість» має 91%. Це свідчить про середній рівень вираженості даного конструкту та його компонентів в особистісній та професійній направленості досліджуваних студентів. Вони залучені у в події, що оцінюються ними як цікаві та позитивні, в події, що ними особисто вибрані та ініційовані, які допомагають пізнати щось нове, цікаве, незвичне. Життєстійкість, як система переконань особистості, допомагає їй зберігати здоров'я та бути активним і дієздатним в будь-яких ситуаціях, особливо в стресогенних, пристосовуватися та адаптуватися, та допомагає особистості в успішному протистоянні з ними. Психологічні фактори, що впливають на людину під час стресу, мають два шляхи впливу: на оцінку ситуації (життєві зміни оцінюються як менш стресові за рахунок активних дій та впевненості у своїй спроможності вплинути на ситуацію) та на реакцію, поведінку людини в подоланні труднощів [19]. Життєстійкість дає особистості впевненість та захищеність, внутрішню опору, ефективну зарядну поведінку, адекватну оцінку стресових обставин, що в свою чергу обумовлює таку психологічну особливість особистості як толерантність до невизначеності.

За допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона (r_p) ми визначили прямий зв'язок між критерієм «життєстійкість» (рис. 2.4) та компонентів «стилю саморегуляції поведінки» особистості - «програмування» ($r = 0,35, p \leq 0,05$), «самостійність» ($r = 0,33, p \leq 0,05$), «загальний рівень саморегуляції» ($r = 0,34, p \leq 0,05$). Програмування, як компонент саморегуляції поведінки особистості, з точки зору життєстійкості, характеризується як індивідуальна особливість свідомого планування людиною своєї діяльності. Показники психологічного компоненту «планування» говорять про те, що у більшості студентів нашої вибірки, сформовані потреби в усвідомленому плануванні і використанні його показника, щодо планів відносно свого майбутнього – це когнітивний компонент формування ТН (аналіз та осмислення своїх планів в контексті часової перспективи).

Завдяки реалістичному та деталізованому плануванню, щодо цілей діяльності, які людина проводить самостійно, вона має можливість пристосовуватися до мінливих умов життя, до ситуацій невизначеності та непередбачуваності, формувати та розвивати в собі толерантність до невизначеності, як психологічний конструкт в контексті психологічного капіталу. Самостійність як розвинена автономність особистості, позитивно корелює з життєстійкістю, що свідчить про здатність особистості до саморегуляції, до адекватної оцінки себе та своєї поведінки. Самостійність як один із чинників протистояння стресогенним ситуаціям, можливості та спроможності протистояти тиску соціального оточення та бути ефективним у взаємодії з ним. Життєстійка особистість – це самостійна особистість, що аналізує, планує, приймає рішення та діє в будь-яких ситуаціях, контролює свою діяльність, використовує свій психологічний ресурс. Загальний рівень саморегуляції та життєстійкості – це взаємодоповнюючі характеристики особистості, що адекватно реагує на нові, незвичні умови, в яких почуває себе впевнено, застосовує усі свої психологічні ресурси для повноцінного особистісного та професійного життя. Завдяки життєстійкості, особистість адаптована та толерантна до невизначеності, підвищується рівень самостійності особистості, її здатність планувати: ставити перед собою завдання, розробляти стратегію і тактику його вирішення. В залежності від змін обставин, сама обирає способи реалізації та види своєї активності, не змінюючи цілей, досягає успіху.

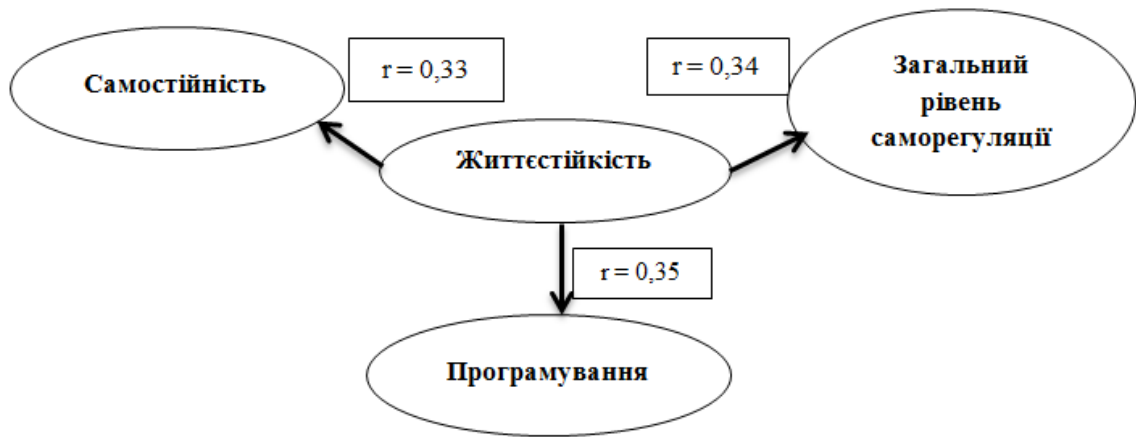

Рис. 2.4 – Кореляційна плеяда зв'язку досліджуваних показників.

77% опитаних студентів, мають середні показники залученості та контролю, що дає їм змогу контролювати своє життя (особистісне і професійне), свою діяльність та її мотиви. Ці показники впливають на відношення до небажаних змін, невизначених ситуацій та важлих життєвих ситуацій. Досягати успіху та бути активними і задоволеними результатом своєї праці, взаємодіяти з оточенням, бути залученими в події, відношення, відчувати себе потрібними, цінними, значущими – все це їх мотивує до самореалізації як особистості так і професіонала, та свідчить про використання людиною афективного компонента формування ТН.

За допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона (r_p) ми визначили прямий зв'язок між критеріями «контроль» (рис. 2.5), компонента життестійкості, та компонентами саморегуляції поведінки – «програмування» ($r = 0,34$, $p \leq 0,05$), «самостійність» ($r = 0,37$, $p \leq 0,05$), «загальний рівень саморегуляції» ($r = 0,37$, $p \leq 0,05$). Контроль – це можливість впевнено долати перешкоди в досягненні своєї мети, контролюючи свої потреби, мотиви діяльності та саму діяльність, досягти певних переваг та впливати на своє життя. Контроль своєї діяльності, її результатів, впливає на прагнення та досягнення успіху, що в свою чергу позитивно впливає на емоційну складову професійного та особистісного життя людини. Програмування, як компонент саморегуляції поведінки особистості, характеризує індивідуальні особливості усвідомленого планування

діяльності. Високі та середні показники психологічного компоненту говорять про те, що у більшості студентів нашої вибірки, сформовані потреби в усвідомленому плануванні, що їх плани, відносно свого майбутнього реалістичні та деталізовані, планування щодо цілей діяльності проводиться самостійно. Самостійність – це розвинена автономність особистості, що має здатність до саморегуляції, до самостійної і адекватної оцінки себе, своєї поведінки та спроможна витримувати тиск соціального оточення. Самостійна особистість розмірковує, аналізує, планує, приймає рішення, діє та контролює свою діяльність без сторонньої допомоги. Таким чином, вона толерує невизначеності, бар'єри та інші ситуації перешкод для нормальної, ефективною діяльності. Загальний рівень саморегуляції характеризує особистість, що адекватно реагує на нові, незвичні умови, в яких почуває себе впевнено, або підлаштовується під зміну обставин, не змінюючи цілей, сама обирає способи реалізації та види своєї активності, досягаючи успіху. Таким чином, контроль допомагає особистості підвищити свій загальний рівень саморегуляції, що позитивно впливає на загальний психологічний стан, що, в контексті нашого дослідження, обґрунтовує толерантність до невизначеності через компоненти: стильової саморегуляції, життєстійкості та часової перспективи.

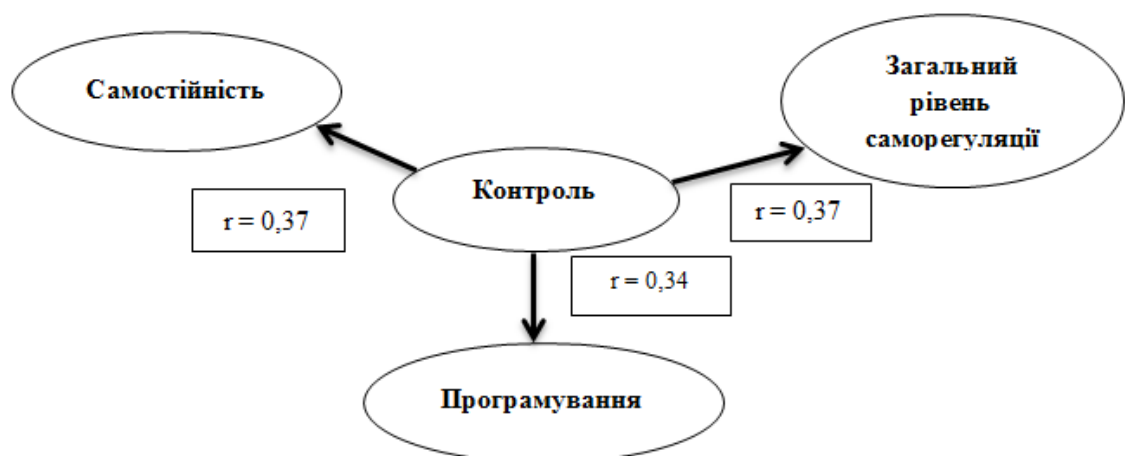

Рис. 2.5 – Кореляційна плеяда зв'язку досліджуваних показників.

За допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона (r_p) ми визначили обернений зв'язок між критеріями «прийняття ризику» (рис. 2.6), компонента життєстійкості, та компонентами саморегуляції поведінки – «гнучкість» ($r = -0,43, p \leq 0,05$), «самостійність» ($r = -0,40, p \leq 0,05$), «контроль» ($r = -0,43, p \leq 0,05$). Компонент життєстійкості – «прийняття ризику» - заохочує до відкритості новому, до людей та світу взагалі. Кожна подія чи проблема, що виникає в житті людини, сприймається нею як випробування або виклик, це готовність прийняти новий досвід (негативний або позитивний), діяти незважаючи на невизначеність, без гарантій на успіх. Гнучкість, як компонент саморегуляції поведінки, є здатністю людини вносити корективи в особистісну систему саморегуляцій, відповідно до внутрішніх і зовнішніх умов, при подоланні стресових ситуацій, ситуацій невизначеності, та має обернено пропорційний зв'язок з прийняттям ризику. В нашому випадку це свідчить про певні перешкоди у людини, що має проявляти гнучкість в нових умовах чи ситуаціях. Якщо людина ризикує – вона підпорядковується обставинам невизначеності, не зможе усвідомлено внести корективи в свої рішення та перебудувати свою поведінку. Відповідно, система саморегуляції особистості не спрацьовує в повному обсязі, людина не має часу оцінити та адекватно прореагувати на зовнішні зміни та діє на свій страх та ризик. Прийняття ризику має обернений зв'язок з самостійністю. Особистість, в ситуації ризику, не може самостійно та адекватно оцінити себе, свою поведінку та свої можливості. Самостійна особистість розмірковує, аналізує, планує, приймає рішення, діє та контролює свою діяльність з гарантією на успіх, але в ситуації без надійних гарантій успіху, людині потрібна стороння підтримка та допомога для способів реалізації своєї активності в досягненні успіху. Контроль своєї діяльності впливає на прагнення та досягнення успіху, що в свою чергу позитивно/негативно впливає на емоційну складову життєдіяльності людини, як афективного компоненту ТН, на її психологічне благополуччя. Контролювати ризик не

можливо, але можливо, навіть в ситуації ризику, контролювати себе, свій афективний стан, керувати своїми позитивними та негативними переживання, тим самим покращуючи своє психологічне здоров'я та благополуччя.

Життєстійкість, в нашому дослідженні прямо корелює з компонентами саморегуляції поведінки особистості: програмування, самостійність, загальний рівень саморегуляції, та обернено корелює з теперішнім гедоністичним, компонентом часової перспективи.

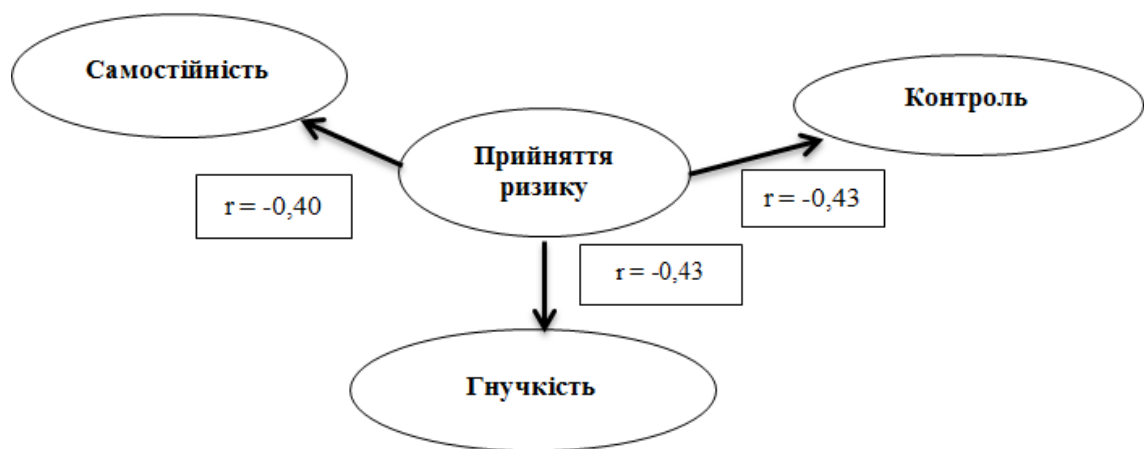

Рис. 2.6 – Кореляційна плеяда зв'язку досліджуваних показників.

Отже, особистість, що знає та враховує свої компенсаторні сторони, такі як планування, програмування, залученість, самостійність, контроль, гнучкість тощо, застосовує, для досягнення своєї мети та для діяльності в ситуаціях, що відсутні в життєвому досвіді, свої особистісні властивості, свій психологічний ресурс – психологічний капітал.

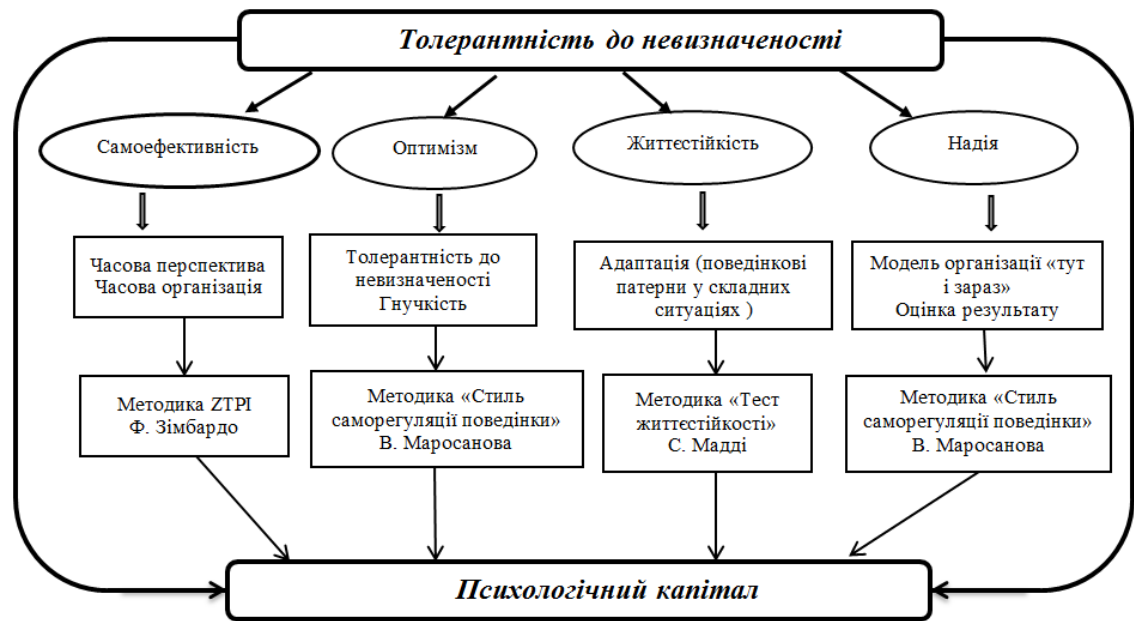

Рис. 2.7 Емпірична модель дослідження психологічного капіталу (авторська розробка, на ґрунті теоретичних розвідок)

ПК особистістю використовується в двох напрямках: перший напрямок – для досягнення поставленої мети; другий – для подолання перешкод, які виникають. Якщо прагнення досягнення та успіху – це завжди емоційно позитивно забарвлена діяльність, то подолання – пов’язане, в більшості випадків, з подоланням бар’єрів та перешкод, з невизначеністю і має емоційно негативне забарвлення. ТН буде використовуватися, в такому випадку як психологічний ресурс в подоланні невизначеності.

Як результат нашого дослідження, ми розробили емпіричну модель дослідження компонентів психологічного капіталу через складові компоненти ТН (рис.2.7).

Отже, аналіз, теоретичної та емпіричної моделі психологічного капіталу, розкривають ТН, як психологічну характеристику сучасної особистості, та ТН виступає, в контексті дослідження, як компонент психологічного капіталу особистості, що прагне саморозвитку в ситуації невизначеності у соціокультурному аспекті свого життя.

ВИСНОВКИ

Теоретичне та емпіричне дослідження, проведене нами, дозволило зробити наступні висновки:

1. Опрацювали наукову літературу з порушеної нами теми. Здійснили теоретичний аналіз психологічних конструктів: «Психологічний капітал» та «Толерантності до невизначеності». Психологічний капітал – це загальний ресурсний стан людини, використовуючи який особистість має змогу відновити свою внутрішню рівновагу при порушенні її ситуаціями невизначеності тощо. Психологічний капітал дозволяє особистості досягти успіху, будувати своє бажане майбутнє незважаючи на труднощами та перешкоди. Толерантність до невизначеності – це інтегральна характеристика людини, багатовимірний та багаторівневий особистісний психологічний конструкт, який є поєднанням декількох взаємо зумовлених та взаємно залежних особистісних якостей.

2. Встановили компоненти та особливості толерантності до невизначеності у осіб студентського віку як психологічного ресурсу. Проаналізували психологічний капітал та визначили, що цей конструкт складається з таких компонентів як ТН, який ми розглядаємо через життєстійкість та її компоненти, через саморегуляцію поведінки особистості та її стильові особливості, через дослідження суб'єктивної картини індивідуального часу, через часову перспективу.

3. Проаналізували зв'язок компонентів толерантності до невизначеності з психологічним капіталом у студентів-психологів в період навчання у ЗВО та емпірично визначили характер прямого зв'язку компонентів толерантності до невизначеності – програмування, самостійність, загальний рівень саморегуляції з життєстійкістю і контролем, та обернений зв'язок компонентів – прийняття ризику з гнучкістю, самостійністю, контролем в контексті дослідження

психологічного капіталу особистості студентського періоду життя в сучасній психологічній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. Л., 1968. 340 с.
2. Ананьев Б.Г. К психологии студенческого возраста. *Современные психологопедагогические проблемы высшей школы*. Л., 1969. Вып.2. С.34-35.
3. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. М., 1977. 381 с.
4. Ананьев Б.Г., Избранные психологические труды. М., 1980. Т. 1. 231 с.
5. Афанасьева А.Н. Предпосылки формирования и развития оптимизма личности. *Молодой ученый*. 2013. № 9 (56). С. 341-344.
6. Бабатіна С.І. Факторна структура регулятивно-темпоральних характеристик особистості. *Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка*. Київ, 2013. Том. 11 Вип. 8. С. 65-73.
7. Василенко І.А. Індивідуально-психологічні особливості особистості різного рівня оптимістичності. *Науковий журнал з соціології та психології «Габітус»*. 2020. Вип. 18. Т. 2. С.23-27.
8. Гальцева Т.О. Види самоефективності особистості: їх характеристика та дослідження. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 4. С. 110–114.
9. Головаха Е.И. Психологическое время личности. Москва : Смысл, 2008. 130 с.
10. Головаха Е.И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи : монографія. Київ : Наукова думка, 1988. 144 с.
11. Гордеева Т.О. Психология мотивации достижения. Москва : Смысл; Издательский центр «Академия», 2006. 336 с.
12. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. пер. с англ. А.П.

Исаевой. Москва : АСТ : АСТ МОСКВА; Владимир : ВКТ, 2009. 478 с.

13. Зимбардо Ф. Парадокс времени. Новая психология времени, которая улучшит вашу жизнь. СПб : Речь, 2010. 352 с.

14. Зимбардо Ф. Психология временной перспективы. СПб : Факультет психологии СПбГУ., 2008. 956 с.

15. Климов Е.А. Психология профессионала . Избр. психол. труды. М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж : НПО «МОДЭК», 1996. 400 с.

16. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2004. 304 с.

17. Конопкин О.А. Психологические механизмы регуляции деятельности. Москва : Наука, 1980. 256 с.

18. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Рад. Шк., 1989. 608 с.

19. Леонтьев Д.А., Рассказова Е. И. Тест жизнестойкости. Москва : Смысл, 2006. 63 с.

20. Ларіна Т. О. Життестійкість особистості: соціальна необхідність та безпека. Київ : Марич, 2009. 76 с.

21. Литвин С.В. Толерантність до невизначеності як психологічний конструкт. *Psychological journal*. 2019. № 1 (21). С. 90-107.

22. Мадди С. Смыслообразование в процессе принятия решений. *Психологический журнал*. М., 2005. № 26 (6). С. 87–101.

23. Муздыбаев К. Оптимизм и пессимизм личности. *Социологические исследования*. 2003. С. 87–96.

ULR: <http://www.isras.ru/files/File/Socis/2003-12/mudzybaev.pdf>

24. Моросанова В.И., Аронова Е.А. Самосознание и саморегуляция поведения. Москва : Институт психологии РАН, 2007. 214 с.

25. Надежда и жизнестойкость. Профилактика самоубийств в Арктике. Отчет конференции. / за ред.: К. Ларсен, С. Педерсен. 2010. 72 с.
26. Попович І.С. Соціально-психологічні очікування в людських взаєминах : монографія. Херсон : ХМД, 2009. 239 с.
27. Попович І.С. Розвиток та становлення особистості у вимірах соціальних очікувань. *Соціокультурні та психологічні вектори становлення особистості*: колективна монографія. Херсон : ФОП Вишемирський В.С., 2018. С. 80–106.
28. Селигман М.Э. Как научиться оптимизму. Советы на каждый день. Москва : Вече, 1997. 432 с.
29. Сенік О. Адаптація опитувальника часової перспективи особистості Ф. Зімбардо (ZTPІ). *Соціальна психологія*. Київ, 2012. № 1-2. С. 51-52.
30. Скрипка Н. А., Бабатіна С. І. Толерантність до невизначеності та психологічний капітал особистості: що спільного? *Соціально-психологічні технології розвитку особистості* : Зб. наук. праць за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів. Херсон : ФОП Вишемирський В.С., 2021. 482. С. 381-383.
31. Скрипка Н. А. Теоретичне аналізування мотивації досягнення сучасної молоді у розрізі психологічного капіталу. *Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості*: Зб. наук. праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції: Електронний ресурс. Херсон : ФОП Вишемирський В.С., 2021. – 348 с. С. 278-271.
32. Титаренко Т.М. Життестійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: навч. посіб. Київ : Марич, 2009. 76 с.
33. Трофімов А.Ю., Бондар Ю.І. Психологічний капітал в організації. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. №2(23). С. 259-265.

34. Фоменко К.І. Особливості мотиваційної сфери студентів при досягненні індивідуального успіху. Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка. *Актуальні проблеми психології*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2010. Т. 12. Вип. 10. Ч II. С. 227-239.
35. Фоменко К.І. Особливості спрямованості студентів, що прагнуть до переваги та досконалості. Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. *Психологія*. Харків : ХНПУ, 2010. Вип. 35. С. 227-239.
36. Хілько С. О. Методика дослідження особливостей формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів : *Вісник післядипломної освіти* : Зб. наук. пр. Київ : АТОПОЛ ГРУП, 2016. Вип. 2(31). С. 138-151.
37. Хомуленко Т.Б., Бабатіна С. І. Психологія темпоральності особистості : віковий аспект : монографія. Херсон : ФОП Вишемирський В.С., 2014. 236 с.
38. Чиханцова О.А. Модель життєстійкості особистості. *Актуальні проблеми психології*. Інституту психології ім. Г.С. Костюка. Київ, 2017. Том V. Випуск 17. С. 142-150.
39. Avey J. B., Luthans F., Smith R. M., and Palmer N. F. Impact of Positive Psychological Capital on Employee Well-being Over Time. *Journal of Occupational Health Psychology* 15, no. 1.2010. P. 17-28.
40. Bandura, A. Self-Efficacy Mechanism in Human Agency. *American psychologist*, 1982. Vol. 37, No. 2, P. 122-147.
41. Bandura. *Self-efficacy: the exercise of control*. N.Y. W. H. Freeman & Co. 1997.
42. Frenkel-Brunswik E. Tolerance toward ambiguity as a personality variable. *American Psychologist*. 1948. № 8. P. 268.
43. Luthans F., Avolio B. J., Avey J. B., and Norman S. M. Positive Psychological Capital: Measurement and Relationship with Performance and Satisfaction. *Personnel Psychology* 60, no. 3. 2007. P. 541-572.

44. Rutter M. Implications of Resilience concepts for Scientific understanding. *Annals New York Academy of Sciences*. 2006.

URL: <https://doi.org/10.1196/annals.1376.002>

45. Snyder C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T. The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1991. 60. P. 570-585.

46. Snyder C. R. *The psychology of hope: You can get there from here*. New York: Free Press. 1994.

47. Snyder C. R. Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*. 2002. No. 13. P. 249-275.

ДОДАТКИ

Додаток А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Скрипка Наталі Анатоліївна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброзечність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброзечності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягти власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброзечності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброзечності.

26.10.2020р
(дата)

[Підпис]
(підпис)

Наталі Скрипка
(ім'я, прізвище)